

Ю. Шовкоплясом, В. Мисиком, І. Вирганом та ін. Чимало з них згодом стали героями його нарисів, наукових праць, спогадів. "Щоправда, коли в 1968 р. в нас побували радянські танки, – зазначив академік М. Неврлий, – мені заборонили друкуватися. Ось така і крута, і звивиста моя житейська стежка".

Отримано 13.11.2009 р.

Іван Пасемко
м.Київ

СПОМ'ЯНУЛИ АКАДЕМІКА С. СМАЛЬ-СТОЦЬКОГО Й НАД ПРУТОМ, І НАД ВІСЛОЮ

Хоч і повільно, але починаємо віддавати належне видатному українському філологу, академікові-фундаторові УАН у Києві Степанові Смаль-Стоцькому. І не останню роль у цьому відіграє Чернівецький університет, у якому він навчався, де впродовж 33 років очолював кафедру українсько-руської літератури та двічі обирався деканом його філософічного факультету. 1996 року чернівецький історик О. Добржанський у співавторстві з киянином В. Даниленком видав монографію "Академік Степан Смаль-Стоцький: Життя і діяльність". У 2001 р. автор цих рядків опублікував у книжці "Письменники Буковини другої половини XIX – першої половини XX століття" відповідний розділ з літературним портретом, працями професора про Ю. Федьковича, О. Кобилянську та В. Стефаніка й бібліографічним апаратом. У лютому 2009 р. чернівецький аспірант О. Горбатюк захистив у Львові кандидатську дисертацію "Степан Смаль-Стоцький як літературознавець: постаті та явища нової української літератури".

У Чернівецькому національному університеті імені Юрія Федьковича торік відбулася міжнародна наукова конференція "Постать Степана Смаль-Стоцького в національно-культурному житті Буковини кінця XIX – початку XX ст. і сучасна рецепція його доби", присвячена 150-річчю від дня народження вченого. Проблематика доповідей, виголошених на першому пленарному засіданні конференції, відображала розмаїття діяльності академіка: "Степан Смаль-Стоцький в українській історії" (В. Даниленко, Київ), "С. Смаль-Стоцький – визначний політик, творець українського національного відродження на Буковині" (О. Добржанський, Чернівці), "Дипломатична діяльність С. Смаль-Стоцького в контексті діяльності уряду ЗУНР в еміграції" (В. Піскун, Київ), "Степан Смаль-Стоцький як мемуарист" (Б. Мельничук, Чернівці), "Наукові засади граматичних праць С. Смаль-Стоцького" (Н. Гуйванюк, Чернівці), "Праці С. Смаль-Стоцького в оцінці польських мовознавців" (А. Фаловський, Краків), "С. Смаль-Стоцький і ми..." (Л. Ткач, Чернівці), "Ми підемо у мандрівку століть з твого духа печаттю..." (В. Шендеровський, Київ).

Працювало шість секцій: історії, культурології, мовознавства, літературознавства, педагогіки та сучасної рецепції постаті С. Смаль-Стоцького і його доби. З літературознавчих доповідей і повідомлень привернули увагу, зокрема, такі: "Юрій Федькович і Степан Смаль-Стоцький: результативність ідейно-творчого спілкування" (Л. Ковалець, Чернівці), "Тарас Шевченко. Інтерпретації" С. Смаль-Стоцького

в контексті ідейно-мистецьких дискусій 1920 – 1930-х років” (*Т. Шептицька*, Київ), “Степан Смаль-Стоцький і Василь Сімович: спільність методології та літературознавчої практики” (*О. Шелюх*, Львів), “Олександр Колесса про Степана Смаль-Стоцького” (*О. Івасюк*, Чернівці), “Степан Смаль-Стоцький у мемуарних рецепці його сучасників” (*М. Федунь*, Івано-Франківськ), “До питання про літературну школу Степана Смаль-Стоцького” (*О. Горбатюк*, Чернівці).

Учасники наукової конференції в Чернівцях почули й родича С. Смаль-Стоцького – правнука його брата Віктора, уродженця села Немилів (Немолів) Радехівського району Львівської області *Петра Цьмуха*. Вітаючи присутніх на конференції науковців, студентів, представників громадських організацій, він розповів про відзначення 150-річного ювілею С. Смаль-Стоцького в рідному селі: тут 9 січня 2009 р. в місцевій церкві відслужили панахиду по великому землякові, зачитували фрагменти його автобіографії та спогадів про нього, співали стрілецьких пісень. А зовсім нещодавно вдалося налагодити зв'язки із правнучкою С. Смаль-Стоцького Христиною, яка мешкає в Канаді.

Своєрідним продовженням чернівецького наукового зібрання стала міжнародна наукова конференція “Роль Степана Смаль-Стоцького в європейській славистиці”, проведена 23 – 24 квітня 2009 р. у Кракові. Її організували кафедра україністики Інституту східнослов'янської філології Ягеллонського університету, кафедра сучасної української мови Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича разом із Науковим товариством українців Ягеллонського університету під почесним патронатом Генерального консульства України у Кракові.

У привітальній частині пленарного засідання виступали – декан філологічного відділу Ягеллонського університету *М. Свентковська*, директор Інституту східнослов'янської філології *Г. Пшебінда*, керівник кафедри україністики *А. Фаловський* та Генеральний консул України в Кракові *М. Бродович*. Він, зокрема, зазначив, що в непростій історії українсько-польських взаємин треба шукати об'єднанчі моменти й наголосив на багатогранності обдарування С. Смаль-Стоцького, кожна грань діяльності якого заслуговує на окрему наукову конференцію. Шанобою до видатного філолога та надією на плідне вивчення його спадщини зусиллями українських і польських науковців були проінняті виступи професорів Ягеллонського університету. Вітаючи польських колег, завідувач кафедри сучасної української мови Чернівецького університету *Н. Гуїванюк* передала їм портрет С. Смаль-Стоцького та низку наукових видань буковинських мовознавців. Своєю чергою автор цих рядків презентував ягеллонцям здобуток кафедри української літератури – двокнижжя “Письменники Буковини”, у якому вміщено й розділ про С. Смаль-Стоцького, та видання власних праць і творів.

У сутю науковій частині пленарного засідання прозвучала його ж доповідь “Степан Смаль-Стоцький як літературознавець і мемуарист” та повідомлення старшого викладача кафедри україністики Ягеллонського університету, доктора *Б. Зінкевич-Томанек* “Кілька уваг на тему біографії Степана Смаль-Стоцького”. Зокрема, вона спростувала низку хибних тверджень біографічного характеру, що потрапили в публікації про академіка, та розкрила обставини готування нового напису на місці його поховання у Кракові.

На двох секційних засіданнях конференції переважали мовознавчі доповіді, зокрема *А. Фаловського* (Краків) “Степан Смаль-Стоцький – конроверсійний славист”, *Н. Гуїванюк* (Чернівці) “Грамматика руської мови С. Смаль-Стоцького і Т. Гартнера – універсальна наука пізнання мови”, *М. Скаб* (Чернівці) “Степан Смаль-Стоцький та інші вчені про українську мову церковнослов'янського тексту”, *Т. Гуцуляк* (Чернівці) “Прогностичні погляди С. Смаль-Стоцького на україністику в контексті організації та завдань славистичної науки”.

Доповіді літературознавчого аспекту виголосили тут *Я. Поліщук* (Краків) “Смаль-Стоцькі у спогадах Юрія Луцького”, *М. Федунь* (Івано-Франківськ) “Спогадів рецепції С. Смаль-Стоцького на тлі західноукраїнської мемуаристики першої половини ХХ століття”, *Л. Маркуляк* (Чернівці) “Письменники Буковини в оцінці С. Смаль-Стоцького”.

Вінцем Краківського пошанування видатного українського діяча стало паломництво до місця його вічного спочинку на найстарішому кладовищі міста – Раковицькому.

Як відомо, С. Смаль-Стоцький помер 17 серпня 1938 р. у Празі, де через два дні після панахиди його домовину було вкладено до тимчасової гробниці на Ольшанському цвинтарі. Після закладження дипломатичних формальностей між чехословацькими та польськими урядовими чинниками її перевезли поїздом до Кракова, де 30 вересня 1938 р., згідно з волею небіжчика, його було поховано в одній могилі з дружиною Емілією, котра упокоїлася ще 1916 р. До цього місця домовину несли студенти-українці Ягеллонського університету, серед інших із покійним прощалися колишній його студент у Чернівецькому університеті Василь Сімович та колега – академік зі Львова Кирило Студинський. Спільну могилу подружжя увінчала кам'яна брила з викарбуванням на ній великим хрестом і написом „Смаль-Стоцькі”.

Тепер же заходами пані Божени Зінкевич-Томанек у нижній частині брили зроблено на темному тлі таблиці напис українською та польською мовами: “Проф. Степан Смаль-Стоцький, видатний український філолог і громадський діяч. 9.01.1859 – 17.08.1938”.

Саме тут, біля цієї могили, зупиняє ходу наша процесія, у складі якої викладачі Ягеллонського та Чернівецького університетів, представники української громади Кракова, працівники Генерального консульства України в місті. Духовний пастор місцевих українців відправляє панахиду, від краківської світської громади промовляє Роман Любінецький, а від гостей з Чернівців – професори Ніна Гуїванюк та автор цих рядків. Розсіявши в узголів'ї привезену з Буковини землю, вони ведуть мову про спочилих під хрестом людей: про ушавленого академіка С. Смаль-Стоцького та про його дружину Емілію з роду Заревичів, діяльну учасницю жіночого руху в місті над Прутом.

Сама собою зринає з наших уст пісня:

Чуєш, брате мій,
Товаришу мій,
Відлітають сірим шнурком
Журавлі в вирій.

Крячуть: кру! кру! кру!
В чужині умру,
Заки море перелечу,
Крилонька зітру.

Далі вклоняємося гробівцеві, в якому похований видатний автор слів цієї пісні, український поет і прозаїк Богдан Лепкий (1872 – 1941), і який розташований буквально через одну могилу від поховання Смаль-Стоцьких, а ще – останньому прихисткові письменника Осипа Назарука (1889 – 1940) та пам'ятникові мало не 40 тисячам наших одноплемінців, полеглих на цих землях у визвольних змаганнях революційної пори. На обеліску ми прочитали викарбувані польською та українською мовою слова: “Тут спочивають українці-вояки, офіцери та цивільні особи, що померли в 1919 – 1921 роках у таборі НР 1 для військовополонених та інтернованих у Кракові – Домбю. Померли, щоб воскресла вільна Україна. Краків'яни. 1999 р.”

Завдяки гостинності польських колег ми побували в багатьох місцях міста над Віслою, пов'язаних з українством.

Повертаючись із Раковицького кладовища, ми бачили на вулиці Аріанській споруду, на фронтоні якої прочитали написане польською мовою: “У цьому будинку в 1892 – 1901 роках мешкав і творив Василь Стефанік – видатний український письменник, репрезентант передових українсько-польських культурних зв'язків. 15.X.1971”. Шкода, що при відновленні пошкоджені таблиці зник український відповідник напису. А дивлячись на приміщення старого краківського вокзалу, згадували побивання русівського генія над долею земляків, що емігрували за океан, яке він висловив у листі до О. Кобилянської наприкінці січня 1899 р.

Перебуваючи біля одного з університетських корпусів, ми побачили напис на меморіальній таблиці: “Богдан Лепкий. Поет, професор Ягеллонського університету, речник польсько-українського зближення”.

Яскравим епізодом такого зближення став для нас і поляків концерт “Не одцвіте “Червона рута”, присвячений 60-річчю від дня народження Володимира Івасюка, що відбувся в релігійно-культурному центрі української краківської громади. У виконанні вокального гурту, до якого входило десять студенток-україністок філологічного відділу, прозвучала низка творів знаменитого композитора. До них долучила пісню В. Івасюка на слова Б. Стельмаха “Запроси мене у сни свої” доцент-літературознавець із Чернівців, композитор і виконавець Лариса Маркуляк.

Уже дописуючи цей матеріал у місті над Прутом, отримав листа від Божени Зінкевич-Томанек з-над Вісли зі словами: “Тішуся, що наша конференція пройшла успішно, що ми могли почути стільки цікавої інформації про Степана Смаль-Стоцького, побачити, яка це була видатна особистість”.

Отримано 20.08.2009 р.

Богдан Мельничук
м. Чернівці

КЛАСИКА НА КАЛЬКУЛЯТОРІ

У лютому урочисто оголошені лауреати XI Всеукраїнського рейтингу “Книжка року’2009”, а також оприлюднені повні результати оцінювання книжкового репертуару минулого сезону. Пропонуємо увазі читачів журналу “Слово і Час” повний список найцікавішої для них номінації.

Номінація “ХРЕСТОМАТІЯ” Українська та зарубіжна художня класика

		R*
1.	Тарас ШЕВЧЕНКО. Кобзар / ілюстрації Василя Седляра. – К.: Дух і Літера; Оранта, 552 с.(п)	63,83
2.	Богдан-Ігор АНТОНІЧ. Повне зібрання творів. Сер “Українська класика”. – Л.: Літопис, 968 с.(п)	62,22
3.	Поети Празької школи: Срібні сурми: Антологія. – К.: Смолоскип, 916 с.(п)	40,56
4.	Григір ТЮТЮННИК. Холодна м'ята. – К.: Український письменник, 843 с.(с)	39,56
5.	Wirszu T.Szewczenka 1844. Факсимільне відтворення. – Дніпродзержинськ: Андрій, 320 с.(п)	23,33
6.	Антуан де СЕНТ-ЕКЗЮПЕРІ. Записники: Твори: У 4 т. – К.: Видавництво Жупанського, 254 с.(п)	23,33